

CONTRIBUCIÓ A L'EPISTOLARI DE VERDAGUER

Carmina i Vicenç ARMENDARES i PACREU

Homenatge tardiu a Josep M. de Casacuberta i de regraciament a Christian Begaint

El corpus epistolar que editem està compost de set cartes. Les tres primeres, conservades en el fons dels Jocs Florals de Barcelona que es conserva a l'Arxiu Històric de la Ciutat (sense número de manuscrit), constitueixen una part de la correspondència creuada entre Verdaguer i Pere de Rosselló —aquest darrer fou el secretari dels Jocs de 1869— amb motiu de la participació del poeta com a mantenidor del certamen d'aquell any.

Les altres quatre cartes, totes de Verdaguer, van adreçades a William Bonaparte-Wyse, a qui el poeta conegué en ocasió dels Jocs de 1868 —per bé que la seva relació no s'aprofundí fins als anys vuitanta— i que, com és sabut, començà a traduir *L'Atlàntida* a l'anglès, traducció que no arribà a acabar.¹ Les lletres que publiquem es troben avui en una col·lecció privada i n'hem fet la transcripció a partir de les fotocòpies que posseïm. Com a apèndix, hi hem afegit el poema *A Jacinto Verdaguer*, escrit en català per Bonaparte-Wyse, l'autògraf del qual es troba a la Biblioteca Víctor Balaguer de Vilanova i la Geltrú (ms. 360.100), acompanyant una carta adreçada a Balaguer del 4 d'octubre de 1880.

Finalment, hem de fer algunes rectificacions i afegir alguns detalls a la notícia que sobre Bonaparte-Wyse dóna l'*Epistolari de Jacint Verdaguer*: «El príncep William Charles Bonaparte-Wyse (1826-1893), poeta provençal, membre del Felibrigi; nét de Ilúcia Bonaparte, la seva mare era irlandesa. Verdaguer el conegué en l'avinentsa dels Jocs Florals del 1868.» (vol. III, pàg. 60, n. 1). Va néixer a Waterford (Irlanda) el 20 de febrer de 1826 i va morir a Cannes el 2 de desembre de 1892. L'error de l'any de la mort és força corrent i es troba en moltes biografies. Dir poeta provençal simplement és parcial, ja que la part més important de la seva obra és en anglès, i pel que fa a «membre del Felibrigi» s'ha de puntualitzar que va presentar-ne la dimissió en carta del 7 de novembre de 1878. Amb tot i això, convé recordar que va entrar en contacte amb la literatura neo-provençal el mateix any de la impressió de *Mirèio*, el 1859; des de llavors esdevingué felibre, com a poeta i com a mecenes. Entre les seves obres en provençal hi ha molts fulls volants i dos reculls de poesia: *I Parpaïoun blu* (1868) i *Li Piado de la Princesso* (1882). Dins el Felibrigi va crear el grup privilegiat dels «Arquins», va inventar el símbol de la «Copa Santa», etc. La correspondència amb Mistral, que ha

estat editada recentment per Christian Begaint, és d'un extraordinari interès i permet de veure alguns dels veritables conflictes interns del moviment mistralià. Sobre les seves relacions amb els literats catalans coetanis, acabem de publicar un treball de conjunt al qual remetem al lector interessat.²

Pels que fa als seus antecedents familiars, cal dir que era fill de sir Thomas Wyse (1792-1862), ex-ambaixador de Gran Bretanya a Grècia, els avantpassats del qual va intervenir en la conquesta d'Irlanda el 1172 i varen ser recompensats amb el feu de Waterford. Profundament catòlics, no van acceptar l'anglicanisme i un Thomas Wyse va fundar el 1760 l'«Associació Catòlica» que va aconseguir la independència religiosa d'Irlanda. És per part de mare, la princesa Leticia (1804-1862), que era descendent dels Bonaparte. Aquesta era filla del germà petit de Napoleó, Lluçia (1775-1840) — que fou ambaixador a Espanya — i germana de Lluís-Lluçia (1813-1891), conegut filòleg, especialista en basc i bon coneixedor del català, el qual el 1868, quan William Charles va escriure el seu primer recull de versos en provençal, el va criticar pel fet de no haver escollit el català. A tall de curiositat significativa, cal esmentar que Bonaparte-Wyse va posar al seu fill els noms de Víctor (per Balaguer) i Frederic (per Mistral).

Finalment, s'ha recordar que Bonaparte-Wyse va dedicar a Verdaguer el seu poema *La Deificacioun d'ou Mistrau* (publicat a l'octubre de 1880), traduït al català per Mn. Cinto uns mesos més tard.

Notes

1. De l'admiració de Bonaparte-Wyse per Verdaguer n'és un bon testimoni, entre molts d'altres de coneguts, el següent passatge d'una carta del 3 d'octubre de 1880 que l'irlandès envià a Mistral: «Depuis quelque temps, je lis beaucoup le catalan, surtout ce magnifique poème de Verdaguer, qui n'a pas d'égal, sauf dans le *Livre de Job*, l'*Apocalypse* ou le *Paradis Perdu*, pour les beaux tableaux de nature gigantesque et de sublimité tourbillonnante. J'en suis si enthousiaste, que je vais le traduire en vers. Je viens de lui envoyer déjà la traduction des premier et dernier chants.» (transcrit a Jules CHARLES-ROUX: *Un Félibre irlandais. William Bonaparte-Wyse*, Paris, Lemerre, 1917, pàg. 243). Cal fer notar que les obres amb què compara *L'Atlàntida* coincideixen amb les que, pocs dies abans, reportava en una carta a Verdaguer mateix (cf. *Epistolari de Jacint Verdaguer*, vol. III: Barcelona, Barcino, 1971, pàgs. 58-59).

2. Carmen et Vicens ARMENDARES PACREU, *William Bonaparte-Wyse et les catalans*, «France Latine», núm. 114 (1992), pàgs. 203-320. En el mateix número, hom trobarà el treball aïllat de Christian Begaint, amb el títol *Bonaparte-Wyse, Mistral et Félibrige. Introduction à leur correspondance inédite (1859-1892)*, pàgs. 37-112.

I

S. D. Pere Rosselló
Carrer del Bon succes nº 13 pis 2
Barna.

Vich. 12 de janer de 1869

Molt senyor meu:

acabo de rébrer, retrassada de quatre ó cinch dias una carta del Senyor Miquel y Badia en que se'm demana si accepto l encar-rech de mantenedor delsa jochs florals que ha tingut á be ferme l cos d'atjunts.

En tot lo que podre complirio, l accepto, y li dich, que estimo massa la llengua catalana, y á las personas que la voltejan pera deixar de ferho, encara que veig y confesso que'm donan enguany un ofici superior á mas petitas forsas.

L'accepto, ho torno á dir, però si per rahó d'ésser ordenat, lo que vostés no debian saber quant me nombraren, perillás de fer mal paper ó de ser malvist, me retiraré sense bergonya, y daré ab molt gust lo puesto á qui no tinga aqueixas circumstancias, pus mes que l meu honor y nom, estimo l de la patria y de sa llengua.

En fi si hi hagués alguna cosa d aqueixas tinga vosté ó qualsevol altra amich seu la bondat de ennovarme'n, altrament me tindre per convidat.

Encara que no tinga l honor de coneixer á voste sino com á aymador del catal'a accepte l oferta de mos serveis y prengam per amich que ho será de cor y S. S. Q. L. M. L. B.

Jacinto Verdaguer
Endresse, si res esdevé
Per Vich. Riudeperas.
Mas Tona.

II

Sr. D. Jacinto Verdaguer
Barcelona 21 Janer de 1869

Amich y senyor meu:

tinch rebuda la seva estimada carta en que se serveix ennovarme de sa ben pensada resolució d'acceptar 'l cárrech que li fou senyalat pel Cos d'Adjunts.

Gran satisfacció tingueren tots los senyors mantenedors al saberho y no n'hi ha pas un sol que pensi que la seva nova vestidura tingue d'esser mal vista dsemunt d'una cadira del Consistori pus los vers Catalans han honrat sempre als Ministres del Altíssim y si tinch de parlar del fons del pit li diré que encara qu' alguns enemichs dels Jochs florals puguessin esser de contraria opinió, res me faria.

En vista de la sua acceptació y de la ausencia de vosté, lo Consistori s'ha pres la llibertat de posar la sua firma al peu del Cartell anyal, confiat en que vosté será prou complacent per aprobarho, essent com es de molta gran necessitat lo publicarho desseguida y no podentseli remetre anticipadament per falta de temps. Molt honrat ab l'amistat qui 's digna vosté oferirme, l'accepta de tot cor S. S. S. Q. L. B. L. M.

Pere de Rosselló

III

S. D. Pere de Rosselló
Carré de Bonsucces N. 13 P. 2
Barcelona.

Riudeperas 18 d avril de 1869.

Amich y Senyors meu:

so rebuda la sua estimada carta en que me fa saber que estan clasificadas las composicions presentadas als jochs florals d'enguany y estudiadas a punt de jutjar.

Jo podia haver baxat a Barcelona dias ha pera cumplir ab l estimat y honorífich encarrech pero no tenint noticia de que s'anas depresa ni del estat en que estavan los afers del consistori no'm so mogut d assi, pero ho fare desseguit si a Deu plau pus no voldria fer retardar, si fos posible, un punt los treballs.

Vindria ara mateix si voste no m digues que li fassa saber avans pera posarho tot apunt y sent axis esperare passat demá, y de totas maneras avans de quatre dias sere entre vostes.

Dispose de S. S. S. Q. L. M. L. B.

Jacinto Verdaguer

IV

Ireland
A su Alteza
William Bonaparte Wyse
par Waterford
Manor of St. John.

Barcelona 15 febrer 1881.

Mon respectable senyor y estimadíssim amich:

Cuant m'he recordat de V. E. al llegir cada dia en los diaris novas noticias de sacudiments y revolts políticas en aqueixa Irlanda, tan mansa ahir, tan virtuosa y amable! mes per nostre comú amich Cutchet he sabut que se troba bo y sens novetat, y ames escrivint una obra molt important sobre aqueixos extranys moviments. Deu lo guarde de mal y li done inspiració y forsa per emprendre sempre novas campanyas en busca de l'ideal y en favor de nostras germans.

Fa alguns dias li remetí la traducció del Vent-Terral (sa gegantesca poesia) impresa en l'Ilustració catalana, junt ab la falaguera y adorable carta catalana que tan amistosament m'enviá, estampada en La Veu del Montserrat. Eixos dos periodichs catalans son los de mes subscripció, y los que mes se escampan, fora y dins de Catalunya.

Si V. S. no'ls ha rebut n'hi remetré un altre número.

Abuy li envió una traducció de l'Atlántida en versos bastans pobres, á mes de que es incompleta, per ser de la primera edició de mon poema. De poch li podrà servir, encara que no la judico inutil.

Consérves bo y veja en que pot servirlo, en eixa Catalunya hont tant se l'estima, lo darrer de sos poetas y'l mes afectuós de sos amichs, q. s. m. b.

Jacinto Verdaguer Pbre.

P. D. Dispénsem que no li envie mon retrato, n'he fet traure un y ha sortit tan malament que no li goso remetre, mes vaig á ferne altre desseguit y seré mes afortunat.

V

Barcelona, 6, abril, 1883.

Mon illustre senyor y estimat amich:

Arribant d'un viatge per mar trobo que m'esperava á casa son inspirat llibre de poesías Li piado de la Princeso, ricament enquadernat y sobre tot ple de bellesas per dins.

La *Magaloune* m'ha fet venir ganas de coneixer l'antiga ciutat llegendaria de Provensa. La *Mar latino*, *Lou Liumen*, *Ne lou mes de Mai*, *A la Vierge* de Mount-serrat, *Septentrion*, totas en fi ab lou cantico de *Santo Estello* que las guia m'han fet un gran efecte.

La deificacioun dou vent terrau, epica y grandiosa desde la primera á la darrera estrofa m'ha fet recordar de nou quan li dech l'havérmela dedicada.

Gracias mil, donchs, y gracias també per haver contingut en tan bonich llibre ma pobre traducció.

Deu li conserve eixa forsa eixa inspiració y eixa jonevesa de cor que resplandeixen en totas sas obras especialment en la darrera d ellias Li piado de la Princeso.

Seu de cor.

Jacinto Verdaguer Pbre.

VI

+

Vich, 12, setembre, 1884

Sereníssim Senyor:

Dos mesos y mitx he estat rodant per les serras del Pirineu y aixó m'ha retardat lo gust de rebre son bellíssim poema nou Lo Sol llevant, tan ple de bellesa, de llenguatge com de concepte, digna germá de sas inspiradas poesías. La dedicatoria ab que enjoya l'exemplar que ha tingut l'amabilitat d'enviarme es per mi una penyora de sa fina amistat y una esperansa per la mellor de mas obras.

Deu lo conserve molts anys per las lletas y per los molts amichs que tant l'estiman; eix en particular que ho es de cor.

Jacinto Verdaguer Pbre.

Dintre pochs dias baixaré á Barcelona, *La París de la Mar* com V. li diu, en sa poesia que jo m'he atrevit á imitar y en son Sol Llevant, y allí com assi, estich á ses ordres.

Vich, 31, juliol, 1885

Il·lustre poeta y estimat amich:

Rebí á son temps sa afectuosa y poética lletra, tota plena d'inspirades idees y sobretot d'amor.

M'alegrí molt de saber noves de vos que tant anyoro y de que li eran agradables mes darreres y pobres produccions; mes ay! m'entristí la idea de que V. S. se troba sufrint la molestosa malaltia de la gota.

Deu li donc un bon remey y molta paciència y li conserve la inspiració de que m'envia tan bella mostra en la *Mort de Vitour Hugo*, que ha tingut á be enviar-me. Lo parer de S. S. y lo de son oncle l'Príncep Lluçia Bonaparte sobre nostra llengua, mereixen ser escrits en lletres d'or. No ls oblidaré mentres visca.

No he pogut veure al amich Briz, que temps ha es fora de Barcelona com jo. Aguiló, Matheu, Collell etc. s'alegraren molt de saber de V. S. que estiman com jo y tots nostres escriptors.

¿Cuan nos tornarem á veure?

Pegau per nostra patria tan terriblement assotada per la Providència. Deu nos castiga senyal es de que 'ns estima.

Vostre de cor

Jacinto Verdaguier Pbre.

APÈNDIX

A Jacinto Verdaguier

De Vich flamanta Aliga, poeta dels cataclismes,
De tots d'aquella d'Espanya tu qu'ets lo sublimíssim!
O lira dels terratremols, salteri dels abismes!
Tu fixat, sèmpre jóve, del forcad Parnas al cim.
Ton llibre 's de cants valènts una *Clava Erculenca*,
D'alts fèts sobre'n *Atlantich* un superbo mirador!
Pren, Verdaguier! la versió d'una ma felibrenca,
Y d'Irlanda que'l soi anyóra 'n Bes admirador.

WCB-W.

Manor of St. John
Sept, 1880.